

vedett (rachitizmus, tuberkulózis stb.). Anglia a gyermekmunkások számát teszi vizsgálat tárgyává. 1917-ben a 11—14 éves gyermekek közül 600.000 maradt ki az iskolából, hogy munkába lépjen. Ennek következtében a fiatalok bűnözése is nagyobb mértékű. Magyarország a születés és gyermekhalálzás szomorú arányszámait közli s egy kérdőív érdekes adatait a gyermekek életkörülményeire, táplálkozására, lakásviszonyaira, a fűtésre, a ruházkodásra vonatkozólag. A vizsgálatot Szegeden végezték 1920-ban. Eredménye rettenetes képet tár a világ nyilvánossága elé. Kitűnik például, hogy a kikérdezett gyermekeknek (2035) 2·3%-a egyszer eszik egy nap, 10·7%-a nem eszik reggelit (tehát anélkül tölti el az iskolai munka idejét), továbbá kitűnik, hogy a gyermekek átlagban hatod- és hetedmagukkal alszanak egy szobában (tehát vannak nagyobb tömegben alvó gyermekek is), 7·9%-a pedig negyedmagával egy ágyban. Olaszország, Lengyelország, Cseh-Szlovákia, Kelet-Európa, a Balti és a Balkáni Államok, a közel Kelet hasonló viszonyokról adnak hírt, sőt a semleges államok sem egészen kivételek, pl. Svájc egyes vidékein a gyermekek magassága és súlya a háborús években fokozatosan alábbszáll. Érdekes, hogy az 1916—17-ben a szövetségesek által Görögországban a Konstantin-hoz hű területek ellen végrehajtott ostromzár a fővárosban a halálozások számát megkétszerezte főleg a nagymértékű gyermekhalandóság által.

Az itt vázolt kimutatást a Nemzetközi Gyermekegészségügyi Akció megküldötte az egyes nemzetek kiváló íróinak, kik ez adatok hatása alatt a konferenciához nyílt levelet intéztek. A levelek írói között előkelő nevekkel találkozunk, amilyenek Mann, Galsworthy, Lagerlöf, Zelma, Schalom Asch stb. Magyarország nevében Zilahy Lajos fűz megjegyzéseket az adatokhoz a háború eredetére vonatkozó megállapításaival s annak hatását feltűntető példákkal. Mindnyájan „megható szavakat találtak a gyermekek beszédének tolmácsolására“, mint az előszó írja.

A konferencia elnöke, Henderson Artúr, a hozzá benyújtott dokumentumokra a február 24-i ülésen mondott beszédében válaszol. Emlékeztet ebben arra a véráldozatra, amit a háború nemcsak felnőttekben, hanem gyermekekben is követelt. Idézi Galsworthy levelének egyik kitételét, mely szerint bármennyire távol van tőlünk az a gondolat, hogy a gyermekeknek szenvedést okozunk, a háború megengedésével feltétlenül mártíromságra és halálra ítéljük őket. A jövő nemzedékek egész sorának egészsége és élete attól függ — mondja Henderson —, hogy mennyire sikerül a háború örületének elejét venni.

Baranyai Erzsébet.

Hans Strohmeier, Rudolf Münch, Willy Grabert: Der neue Unterricht in Einzelbildern. Eine Sammlung aus der Schulpraxis heraus gewonnener und erlebter Unterrichtsstunden. — Georg Westerman, Braunschweig, Berlin, Hamburg, 1928. — 498 lap.

A német pedagógiai irodalom meglehetősen gazdag vezérkönyvekben. Amíg a tanítás a Herbart-féle fokozatok szerint folyt, ezek a könyvek valóban nagy szolgálatot tettek. Az oktatók kapva-kaptak rajtuk, mert a tanítás

munkáját nagyon megkönnyítették. Valaki igen könnyen válhatott jó tanítóvá, ha egy ilyen vezérkönyvet jól megtanult, mert ott olyan sablonokat kapott, amelyek minden iskolában alkalmazhatók voltak. Amióta azonban a Herbart-féle fokozatok helyébe a munkaiskolai elv alapján álló, a tanulók öntevékenységét serkentő és valamennyi képességét fejleszteni törekvő oktató-nevelés lépett, azóta azok a régi vezérkönyvek teljesen elvesztették jelentőségüket.

A munkaiskolai elv alapján álló tanítás nem használhat előre kidolgozott mintaleckéket, ahol még a tanulók feleletei is előre meg vannak állapítva, mert az új irányú tanítás nem a tanítási anyagból indul ki, hanem a tanulók ismeretköréből, és nem annyira tanítani akar, mint inkább irányítani, fogalmakat tisztázni, bővíteni és mindenekfelett nevelni. Az ilyen tanítói munkához nem igen lehet vezérkönyvet készíteni. Hogy a munkaiskolai elv oly lassan vonul be az iskolába, annak oka többek közt talán éppen az, hogy nem lehet oly könnyen elsajátítani vezérkönyv segítségével, mint lehetett a tanítási fokozatok alapján álló tanítást. Pedig a munkaiskolai elv irodalma már meglehetősen gazdag. A legtöbb oktató azonban nélkülözi a mintát. Nagy hiányt pótolnak tehát olyan könyvek, amelyek nem az írásztalnál készült mintatanításokat adnak, hanem *valóban megtartott, a tanteremben gyorsrással feljegyzett tanításokat* nyújtanak. Az előttünk levő könyv a középiskola valamennyi tárgyából, különböző osztályokban, a legkiválóbb pedagógusok által tényleg megtartott tanításokat mutat be. Amint a címe is jelzi, olyan könyvről van szó, amely az *új oktatást* mutatja be egyes képekben. Itt tehát eleven, valódi mintákat kapunk, ámde ezeket a szerzők nem azért bocsátják a nyilvánosság elé, hogy a pedagógusok szóról-szóra bevigyék osztályukba. Ez ellen tiltakoznak a könyv írói. „Wir wollen unter keinen Umständen etwa eine Art Handbuch oder Sammelbuch von Lektionen zum Schulgebrauch herausgeben, wie sie aus der älteren Zeit her namentlich für den Deutschunterricht bekannt sind. Wer etwas Derartiges in unserem Werke suchte, würde nicht auf seine Rechnung kommen, und er würde, wenn er es dennoch annehmen wollte, uns schweres Unrecht tun. Nein, wir wollen uns ausdrücklich dagegen verwahren, dass uns irgendeine Absicht dieser Art auch nur vorgeschwebt haben könnte.“ A szerzők tehát csak ösztönözni akarnak, példát mutatni arra, hogyan lehet, hogyan kell a munkaiskolai és művelődésrajzi (*Kulturkunde*) elvet a tanítás minden ágazatában alkalmazni. Különös értéket ad ennek a könyvnek az, hogy bebizonyítja, hogy a munkaiskolai és a művelődésrajzi elv nemcsak elméleti, hanem mindazt, amit az elmélet helyesnek fogad el, meg is lehet valósítani. Az bizonyos, hogy ez az új irányú oktatás az oktatótól teljes odaadást és alapos szakképzettséget követel, ami azonban az ügy érdekében csak kívántos.

Ha mármost végigtekintünk az egyes tanításokon, az első, ami feltűnik, az, hogy az anyag feldolgozásában igen nagy a változatosság. Amíg a régiebb vezérkönyvekben csaknem valamennyi tantárgyban egyforma sémát találunk, minden tanítás bizonyos merev keretek közé van szorítva, addig itt ilyenről

szó sincs. Kellemes elevenség, lüktető élet árad felénk minden tanításból. A másik dolog, ami feltűnik, az, hogy a tanár némely tárgy tanításában csaknem teljesen háttérbe lép, csak irányít, a szót csaknem állandóan a tanulók viszik. A tanár csak akkor szól bele, ha a tanulók a tárgytól elkalandoznak, helytelen dolgot mondanak. Az egyes tanítások értéke talán nem egyforma, de valamennyiben érezzük a tanítói személyiség hatását.

Helyszűke miatt nem bocsátkozhatom az egyes tanítások ismertetésébe, még csak a témákat sem sorolhatom mind fel, csak azt említem meg, hogy milyen tantárgyak köréből vannak témák feldolgozva: hittan 2 tétel, német (anyanyelv) 5, filozófia 2, latin 5, görög 3, francia 6, angol 6, történelem 6, földrajz 3, matematika 4, biológia 4, fizika 3, kémia 2, zene 3 és művészet-történet 2 tétel. Jellemzésül csak két modernnyelvi tételt említek meg: *Wie spiegelte sich der Charakter der Franzosen in ihrer Sprache wider? (Oberstufe.) Von Studienrat Kurt Schwedtko. — Die Entwicklung des englischen Nationalgefühls. Von Oberstudiendirektor Adolf Krüper (VIII. osztály).*

A könyvet különösen az intézeti vezetők figyelmébe ajánlom.

Lux Gyula.

Új magyar könyvek, füzetek és lapok.

Magyar Pedagógiai Lexikon. A Magyar Pedagógiai Társaság megbízásából **Fináczy Ernő** és **Kornis Gyula** közreműködésével szerkesztette **Kemény Ferenc**. I. rész: Abádi—Juventus. Bp. 1933. Révai Irodalmi Intézet kiadása. (N. 8-r., VIII + 512 l.)

Kornis Gyula: Gróf Klebelsberg Kunó. (A Magyar Paedagogiai Társaságnak 1932. évi október hó 15-i ülésén elmondott emlékbeszéd.) Budapest, 1932. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. (N. 8-r., 16 l.)

Drozdy Gyula: Beszéd- és értelemgyakorlatok a IV. osztályban. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából az Országos Közoktatási Tanács hozzájárulásával. (Népiskolai Egységes Vezérkönyvek. Szerkesztik: *Petróczi István* és *Drozdy Gyula*. — 9.) Bp. 1932. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. (N. 8-r., 336 l.) — Ára 8 pengő.

Dr. Friedreich Endre: A pesti piarista gimnázium tanulói 1717-től 1780-ig. (Különnyomat a budapesti kegyestanítórendi gimnázium 1931—32. évi Értesítőjéből.) Bp. 1932. Stephaneum-nyomda rt. (N. 8-r., 16 l.)

Kenyeres Elemér dr.: Időismeret a tízéves kor után. Adalékok az iskolai történelemtanításhoz. (Különnyomat a budapesti VII. ker. állami óvónőképző 1931—32. iskolai évi Értesítőjéből.) Bp. 1932. Sárkány-nyomda rt. (N. 8-r., 30 l.)

Lux Gyula: Modern nyelvtanítás. Az előszót írta *dr. Koszó János*. Bp. [1932.] Kiadja a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. (K. 8-r., 176 l.)

Dr. Olay Ferenc: Térképek a nemzetiségi terjeszkedés szolgálatában. 35 térképmelléklettel. (Különnyomat a Budapesti Szemle 1932. évi 656. és 657. számából.) Bp. 1932. Magyar Nemzeti Szövetség. (N. 8-r., 42 + 26 l.) — Ára 2 pengő.